

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' כי תצא תשפ"ב

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

יורשלים - 18:18 | 19:27

תל אביב - 18:34 | 19:30

חיפה - 18:27 | 19:30

טבריה ומגדל - 18:30 | 19:27

באר שבע - 18:35 | 19:30

סמיכות נושאים בתוך פרשיות

זו אותה פרשיה עם שני נושאים אבל ברור שזה אותו ענין – כלאיים בחרישה ושעטנד בלבישת בגד. הפסוק שלאחר מכן, שמהווה כבר פרשיה נפרדת אומר –

גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה-לָךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ. (ס) (י"ב)

ושם יהיה דיון האם דורשים סמיכות פרשיות – גדילים וכלאיים ואז יגידו חז"ל שבציצית יש כלאיים. אבל בין ס' (פרשה סתומה) לס' או בין ס' לפ' (פרשה פתוחה), יש נושא אחד.

שתי חריגות יש בפרשה מאד בולטות והן הנושא שלנו. האחת היא בפרשה הפותחת את קריאת שלישי –

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֵּגֶף וְלֹא-תֵשִׂים דָּמַיִם בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ. לֹא-תִזְרַע כְּרִמְךָ כְּלָאִים פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם (ס) (כ"ב ב"ח-ט')

וצריך להבין מה הקשר בין שני הפסוקים – מצוות מעקה לכלאי הכרם. לכאורה הפסוק השני היה צריך להיות אחרי הפסקה ובסמוך לפסוקים שלאחריו שהזכרנו לעיל – "לא תחרוש בשור ובחמור...לא תלבש שעטנד...!" חז"ל שואלים את השאלה הזו ונותנים תשובה שמובאת ברש"י על אתר, ויש להבינה –

כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצות שלוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו. (רש"י) (ס)

התשובה הזו לכאורה איננה מספיקה כי היא נאמרת גם כלפי סמיכות פרשיות נפרדות (ולאו דווקא בתוך אותה פרשה). זו שאלה ראשונה.

הפרשיה השניה מוכרת לא פחות, וכולנו יודעים איך חז"ל פתרו את הקושי שבה, אבל בעצם היא קשה מאד –

הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַ-הַצֶּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר-יֹרֶוּ אֲתֶכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם. (ס) (כ"ד, ב"ח-ט')

מה הציווי בפסק הפסוק הראשון? רש"י מגדיר את זה –

הילולת הבן איש חי

י"ג אלול הוא יום ההילולא של הבן איש חי זיע"א. הרב מרדכי אליהו זצ"ל היה מספר בשם הבן איש חי, על "התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך", שהוא משל שאת הגאולה צריך ללמוד מהתרנגולת היא מתעפרת בעפר, ואז בא מישהו שלא מבין מעניין הגידול, ומרחם על תרנגולת שהיא מתלכלכת, והיה מרים אותה, שוטף אותה – אבל היא רק הייתה מתמלאת בוץ מזה ולא מצליחה לצאת מהלכך. הוא לא יכול לראות את הסבל שלה אז הוא אומר לאשתו – 'תביאי לי את השואב אבק', והוא מתחיל לשאוב את הלכך ממנה אבל זה גורם עוד יותר סבל וצער לתרנגולת, עד שיוצאת אשתו ואומרת לו – "אתה משוגע? מה אתה עושה? תעזוב אותה, תשב בצד ותראה מה היא עושה לבד". ואז התרנגולת הולכת לשמש, מתייבשת, מנערת מעצמה את העפר, מתנקת. על זה היה אומר הבן איש חי "התנערי מעפר קומי" – לא יעזור מים ולא שואב אבק ולא שום פטנטים, אלא רק אתה עצמך יכול להתנער מהגלות. הכוחות נמצאים כולם אצלך, ולמרות שמנסים לבלבל אותנו ולהציע לנו כל מיני גאולות חיצוניות, צריך לזכור שזה רק מורט לנו חלק מהנוצות. אנחנו צריכים לחזור להיות עצמנו, להיות תרנגולת. כך היה מספר הרב מרדכי אליהו זצ"ל בשם הבן איש חי זיע"א.

פתוחה וסגורה

מתוך כל המצוות (שבעים ארבע לפי מנין הרמב"ם) והפרשיות (ארבעים וארבע פרשיות פתוחות וסתומות) של הפרשה, נבחר שני נושאים שיש משותף ביניהם. בדרך כלל בתוך כל פרשיה הנושא הוא אחד או שיש חיבור מובן מאליו בין הנושאים שבתוך הפרשיה. נדגים – בן סורר ומורה הוא פרשיה אחת, אשת יפת תואר גם היא פרשיה. יש גם מקרים של פסוק אחד שמהווה פרשיה שלמה. גם יש מקרים של פרשיה שיש בה שני נושאים אבל יש ביניהם קשר שלא צריך להסביר אותו. למשל –

(ס) לֹא-תִחַרְשׁ בְּשׂוֹר-וּבְחֶמֶר יַחְדּוֹ. לֹא תִלְבֹּשׁ שְׂעִטָּנוֹ צִמָּר וּפְשָׁתָיִם יַחְדּוֹ (ס) (דברים כ"ב, י"א-א)

אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך ופירושה כי אצלם השמר בנגע הצרעת מנגע הצרעת לשמר מאד שלא תבואך ולעשות בה ככל אשר יורו אתכם הכהנים וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים שתהא מזכיר זה בפה תמיד ומכאן נראה שרבותינו יעשו אותה מצוה לא ספור ועצה בלבד להנצל מן הנגעים ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפיכות דמים לא תהיה בו בתורה לא תעשה גמור או לאו הבא מכלל עשה אבל בכתוב הזה אזהרה גדולה בו להמנע ממנו בין בגלוי בין בסתר בין במתכוין להזיק ולהבזות בין שאין מתכוין להזיק כלל וזו מצוה מכלל תרי"ג מצוות ושכחה בעל הלכות גדולות וכל המונים המצוות אחריו.

גם בספר המצוות שלו, מונה הרמב"ן כאן את זה למצוות עשה! הרמב"ן הופך כאן את שני הפסוקים לדבר אחד. מה שהוא אומר זה בעצם – 'אתה חושב שאתה יכול לברוח מנגע הצרעת אם תכס אותו בשרוול ארוך? אתה חושב שזה יברח ממך?' 'השמר בנגע הצרעת!'. הלשון הרע הזה תופס אותך בהתחלה בצינעה הגדולה ביותר. הוא מאותת לך בהתחלה 'בקטנה' ואם אתה תנסה למחוק את זה, לטשטש את זה, לקצוץ את האיתות – זה לא יעזור לך. 'זכור את אשר עשה ה' א' למרים'. היא לא התעלמה מצרעת חס ושלום, לא היה לה. היא גם שתה את מקסימום הצנעה האפשרי שיכולה להיות אבל היה בזה מימד דק של שלון הרע – ואז שום דבר לא יעזור. היציאה החוצה היא תיקון שהיא הייתה צריכה. מעין כמו שעיר מקלט מכפרת על שפיכות דמים, כמו שעגלה ערופה – תתפוס שמדובר פה בכפרה על חטא שהגם שהוא נעשה בצנעה - זה לא יעזור לאף אחד. המענה של זה לא מייצרת שום שינוי בעצם מהות חטא הלשון הרע. זה דבר אדיר.

הרמב"ן הופך את שני הפסוקים לא רק לשני דברים קרובים אלא למצווה אחת, והוא אומר שה'זכור' בא לומר לנו שנזכור מה קורה כאשר יש לשון הרע ואפילו ברמה הכי הכי מקודשת ומוצנעת וטהורה. זו הבנה מהפכנית.

אגב, יש בפרשה שלנו יש עוד ענין שנוגע בלשון הרע. הדין של 'מוציא שם רע' ושל 'אונס' מאד מעניין. בעצם המוציא שם רע דינו –

וְעִנְשׁוּ אֹתוֹ מָאֵה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאַבְי הַנִּעְרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה לֹא-יִכָּל לְשַׁלְּחָה כָּל-יְמֵיָּה. (ב"ב, י"ט)

כלומר הוא לא יכול להוציא את האישה וחייב להיות נשוי לה כל ימיו. וגם האונס, דינו הוא –

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׂכֵב עִמָּהּ לְאַבְי (הנער) הַנִּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אִשְׁרָה לֹא-יִכָּל לְשַׁלְּחָה כָּל-יְמֵיָּה. (שם כ"ט)

דהיינו שאם היא רוצה, הוא לא יכול לגרשה אלא חייב לזון ולכלכל ולדאוג לה כל ימיו. אין הבדל בדין הזה בין אונס לבין מוציא שם רע. בעיניים שלנו, האונס חמור הרבה יותר. המוציא

השמר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הבהרת. (שם רש"י)

אמרנו לא מעט פעמים, הרי הצרעת היא דבר שאם אדם רוצה להעלים אותו הוא יכול לעשות את זה בקלות. מי שבא לפני הכהן ואומר שיש לו צרעת הוא בעצם הצדיק. אדם אחר יכול היה לקוץ את סימני הצרעת, לתלוש את הבהרת, ללבוש חולצה ארוכה ונגמר הסיפור. לכן באה התורה ומזהירה – "השמר בנגע הצרעת", והכהנים יורו האם הנגע מוסגר או מוחלט וכו'. הפסוק השני קרוב אמנם אבל הוא מוזר – לכאורה מה הקשר בין הפסוקים? ורש"י מביא את חז"ל ועונה –

זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים. (ספרי רע"ה).

הקושי פה גדול מאד, כי הפסוק הראשון דיבר על האיסור שלי להכחיש את מציאות הצרעת ואילו הפסוק השני לפי רש"י מדבר על ענייני לשון הרע. אמנם מפה לומדים שהצרעת באה מלשון הרע, שזה לימוד יפה מאד אבל זה לא בסמיכות הקודמת שראינו ויש להבין האם יש כאן שני דברים שונים לגמרי או שיש ביניהם קשר מהותי. אם הקשר הוא באמת לשון הרע, אז היתה התורה צריכה לומר בפשטות – 'השמר מלשון הרע' ולא להזכיר את מרים בלבד. ואכן הרמב"ם ורש"י לא לומדים כאן מצוות עשה להיזהר מלשון הרע (בניגוד ללימוד שהם לומדים מ-"זכור את אשר עשה לך עמלק"), אלא רק רואים קשר בתוך הפרשיה.

לעומתם הרמב"ן לומד כאן לימוד גדול מאד –

ולפי דעתי שהיא מצוות עשה ממש כמו זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ה) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג ג) זכור את אשר עשה לך עמלק (להלן כה יז) כולם מצוה אם כן גם זה כמותם והיא אזהרה מלדבר לשון הרע יצוה במצוות עשה שנזכר העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה, ולא דברה בפניו שיבוש ולא בפני רבים, רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה [לא היה יותר צנוע ומקודש מהדרך שהיא עשתה. היא באה לברר נקודה אמונית רוחנית], וכל מעשיה הטובים לא הועילו [מלהינצל מנגע הצרעת]. גם אתה אם תשב באחייך תדבר בכך אמך תתן דופי לא תנצל. ולשון ספרא (בחקתי פרשה א ב ג) כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצוות האלה (ויקרא כו יד) הרי מה שכתוב בתורה אמור אם כן למה נאמר ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכן הוא אומר זכור אל תשכח וגו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות (פסוק ה) הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך כשהוא

יספיק. לו. הוא עומד בפני התמודדויות חדשות, אתגרים חדשים, אולי הוא יוצא מבית המדרש, מהמקום הינוח שלו והוא הולך להקים משהו חדש. יהיו לו פיתויים חדשים, קשיים חדשים. באה התורה ואומרת לו – המעקה שהיה לך עד עכשיו אינו מספיק. את צריך לבנות מעקב לפי ההתחדשות, ביחס למצב, לבית החדש שלך. זה שעמדת בניסיונות אתמול, לא מבטיח שגם בהתמודדויות ובניסיונות של מחר תוכל לעמוד.

האתגרים החדשים האלה מציבים בפניך מצב שתגיע בו ל-"כי יפול הנופל ממנו". אתה תוכל לגלות שמי שראית כבלתי נופל הוא בעצם נופל. כל אחד מאיתנו הוא בעצם נופל, ובבניית בית חדש, אם לא תתכנן מעקה חדש לגגך – אתה נופל מועד מראש. זה נשמע מתסכל, שאתה הולך ליפול בגלל שעלית קומה, גם רוחנית, אבל לא בבית את המעקה המתאים לפני כן.

המעקה הוא בעצם דבר שחזק יותר ממני וכדי שהוא יהיה מעקה אני צריך להגדיר לעצמי שאני אינני יכול לסמוך על עצמי. זה המעקה. הצורך במעקה בא כי אני נכנס למציאות של חשש שהמציאות שלי לא תספיק. ועכשיו נחזור לדברי הכלי יקר – ברגע שאני תופס ומפנים את זה – עכשיו אתה יכול לשתות יין, לזכות לכרם, רק השאלה היא האם בבניית הבית החדש אתה מחדש גם את גודל המעקה.

זה מחובר לדבר נוסף. השל"ה הק' אומר שהוא מצא רמז –

ועשית מעקה לגגך (דברים כב, ה). מצאתי רמז, גג הוא גבוה, ורומז שיעשה גבוה לגאווה. ואם לאו, משם תהיה נפילתו, כי יפול הנופל ממנו, לפני שבר גאון (משלי טז, יח). (של"ה, כי תצא, אורח חיים)

אפשר להבין את זה באופן שלילי אבל כמדומני זה המשך אותו הענין. אתה בונה בית חדש, דורש דרשות חוצבות להבות – שם יכול הנופל ליפול. באותו הרצון, זה יכול להיות דווקא במקום הקדושה, הפצת תורה וקדושה, בית חדש, רומה חדשה בתור הרוחנית שלך – האם אתה עושה מעקה לגגך. ויש פה שני מעקות לשני גגות. האחד ובו דיברנו (מהזהירויות האחרות, החיצוניות), והשני הוא לגג שלך עצמך, איך אומרים היום החבר'ה? 'שלא יעוף לך הסכך' – "מעקה לגגך", שלא תעוף על עצמך.

ואז בא הביטוי "כי יפול הנופל ממנו" בדיוק באותה נקודה, כי בעצם הנופל ששכח שהוא נופל – אדם מועד לעולם – יפול מעצמו, ממנו.

ואז הפסוק השני הוא אכן שני דברים אחרים לגמרי. לקחו את פרשת כלאיים, הקדימו לה את הפסוק של כלאי הכרם והכניסו את הנושא של הבית החדש והמעקה. כלומר הצמידו את הכלאיים אבל נתקו בין הפסוק של כלאי הכרם וחיברו אותו לבית החדש, ואת השור ואת החמור הפכו לנושא נפרד, שעטנז, בפרשה הבאה.

זה מה שאומרים חז"ל – אם עשית מעקה, תזכה לכרם. ואז אפשר לזכות לסודות התורה הרמוזים ביין, לדברים מופלאים

שם רע 'רק' הוציא לה שם רע, אמר עליה דברים והיא יכולה לכאורה להתנער מדבריו, לטעון שהוא מנוול וכיו"ב. לעומת זאת יש הבדל בקנס שקנסה אותו התורה – המוציא שם רע משלם מאה כסף ואילו האונס משלם רק חמישים כסף. יתר על כן, את המוציא שם רע גם מלקים מלקות –

וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהוּא אֶת-הָאִישׁ וְיִסְרוּ אֹתוֹ. (שם י"ח)

זו הפעם היחידה בתורה שהוא מקבל גם עונש גופני וגם עונש ממני והדבר הזה מחייב הבנה. המציאות היא שדינו של מוציא שם רע, העניין של לשון הרע יוצר בעולם מציאות שקשה לנו להבין שהיא חמורה לאין ערוך ממעשה האונס.

אבל אם נהיה קצת רגישים יותר ניתן יהיה להבין את זה – האונס חילל אמנם את גופה של האישה אבל המוציא שם רע חיללה את גופה, את נשמתה, את כבודה ואת אלוקותה. שמו של האדם מתחלל על ידי הפטפטת הבלתי נגמרת, ע"י הדברור הבלתי פוסק. האם אנחנו מסוגלים להכניס את ההסתכלות הזו של התורה לחיים שלנו?

נחזור לנקודה הראשונה בה פתחנו, סמיכות מצוות מעקה לכלאי הכרם, וכלשון המדרש תנחומא –

אם קיימת מצוות מעקה תזכה לכרם

הכלי יקר עוסק בזה, יש גם שיחה מרתקת בזה של הרבי מליובאוויטש זיע"א. הכלי יקר מצטט מדרש ואומר –

ורז"ל אמרו (תנחומא תצא א). **אם קיימת מצוות מעקה תזכה לכרם, מה ענין המעקה אל הכרם אלא לפי שהיין מפיל את השכור כדמסיק בילקוט מה הגפן בוצרין אותו והוא שותק ואח"כ משקיין לאדם ומפילין אותו כו' עיין סוף פר' וישב (מ. קמו) לפיכך דווקא אחר עשיית המעקה המצלת מן הנפילה תזכה לכרם ולא קודם לכן כי יפול הנופל ממנו, רמז לדבר כי יפול הנופל סוף תיבת עולה למספר יין...**

היין נראה תמים בהתחלה אבל בסוף הוא גורם לאדם שכרות וליפול. לפיכך רק אחר עשיית המעקה, שמציל אותו מהנפילה – זוכה הוא לכרם, ולא קודם לכן. הכלי יקר ממשיך ומאריך בזה ומומלץ לעיין, אבל בעצם הפרשה באה לומר – כאשר אתה בונה בית חדש, תבנה לו מעקה כי למנוע את נפילת הנופל. כבר כאן הרעיון הזה מופיע;

לכאורה החובה לעשות מעקה איננה קשורה דווקא לבניית בית חדש. גם בבית ישן יש חובה להתקין מעקה אם אין שם. ועוד שאלה – מגמת המעקה היא למנוע נפילה אבל הפסוק מדבר על נפילה 'הנופל', והרי הוא עדיין לא 'נופל'. היה צ"ל לכאורה "כי יפלו ממנו".

הרבי מליובאוויטש זיע"א בשיחה שואל את השאלות הללו ועונה – 'בית חדש' איננו רק בית שמבחינה טכנית הוא חדש, אלא מדובר על כל אדם שמקין בית חדש במובן הרוחני. נושא אישה, מקים בית, הולך לראיון חדש, יש לו רעיון חדש – כל דבר חדש, וכאשר הוא בונה בית חדש כשהוא פותח בעצם דף חדש בחייו. המעקה שהיה לו מקודם סביר שבעת לא

כפי שמרמז אליהם הכלי יקר, ע"ש¹, רק שהם נתקעים כי אתה בונה את הבית בלי המעקה החדש ואתה לא מספיק מגדיר לך שהמעקה הוא בעיקר לגג שלך, לגאווה שלך.

השיעור מוקדש לרפואת
עמרם בן איידה חיה
שמחה יפה בת שרה חתון
רינתיה בת אסתר
ז'קלין בת מרים
אשרי בן ציפורה
חלילי בת חילה

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
לעמנואל - 054-7500516

קמב). ובעשיית מעקה סמ"ך לכל הנופלין הראויין ליפול, ובלא תזרע כרמך כלאים שאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד (ברכות כב). ועל ידי זה יגרום לו תוקף אש (קידושין נו): אמנם כשאינו זורע ע"ז האופן סמך ה' לכל הנופלים במפולת יד. וקרוב לזה פירש הריב"ה ומתוכו תראה מה שהוספתי משלי".

¹ "....ותדע כי פרשת שלוח הקן מתחלת בכ"ף ומסיימת במ"ם דהיינו בין הכל סמ"ך וכן פרשת מעקה וכרם, מתחילות בכ"ף ומסיימות במ"ם על שם סומך ה' לכל הנופלים (תהלים קמה. יד) כי בשלוח הקן הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא גוזלות ועלה ונפל ומת היכן אריכות ימיו של זה וסמכו ה' ליתן לו אריכות ימים לעולם שכולו ארוך (חולין